

gebeten te zijn, heeft aan een dergelijke stemming uiting gegeven, toen hij dichtte:

„Maar als hij uit zijn Bijbel begint te spreken, Dan hoort men de Duivel de Passi preken“, en den Protector aanduidde als „Milord Isegrim, van den boezen geest bezeten“.

Voor latere beoordeelaars speelde dit religieuze element een minder groote rol, maar daardoor werd hun meening niet minder onbillijk. Zij wilden in Cromwell niet meer zien, dan een sluw en eerozuchtigen geweldenaar die van den godsdienst gebruik maakte om aan zijn machtsbegeerte te voldoen, en, toen hij eenmaal zijn doel bereikt had, ten deele het masker afwierp, en zijn ware gedaante toonde.

Weer anderen hebben hem in de eerste plaats beschouwd als een geestdrijver, voortgesleept door onpractische en ongezone dweeperijen, die faalde toen hij de gelegenheid kreeg om zijn denkbeelden om te zetten in de praktijk.

Maar geen dezer verklaringen geeft een bevredigende oplossing. Inzover zij niet door haat en afkeer ingegeven zijn, miskennen zij allen of Cromwells positie, of zijn denkbeelden en karakter.

In de eerste plaats zijn positie. Hijzelf heeft eens geheel juist uitgedrukt, hoe die beschouwd moet worden, toen hij zei: „Waarlijk, voor Gods aangezicht kan ik verklaren, dat ik voor mij geen andere taak zie, noch een andere functie, dan die van een politie-agent, die in de eerste plaats is aangesteld om de orde te bewaren in zijn wijk“. Toen Cromwell naar de macht greep, verkeerde Engeland in een volop revolutionairen toestand. Er dreigde of een voortzetting van den burgeroorlog die het land aan den rand van het verderf zou brengen, of een schijnverzoening, die nieuwe conflicten onvermijdelijk moest maken. De allernoodzakelijkste eisch van het oogenblik was een straffe hand, tot herstel van geordende toestanden. Daarin zag Cromwell zijn voornaamste en hem van hoogerhand opgelegde taak. De wijze, waarop hij zich de macht heeft toegeëigend en waarop hij die macht gebruikt heeft, was zonder eenigen twijfel revolutionair. Maar een buitengewone tijd eischt buitengewone maatregelen, en Cromwell was er de man niet naar om zich angstvallig af te vragen, of hij wel steeds binnen de perken van wettelijke bevoegdheden bleef.

In deze omstandigheid lag zoowel de kracht als de zwakheid van zijn bewind. Daar hij de macht bezat om zijn besluiten onmiddellijk in daden om te zetten, was hij in staat om door snel en doelbewust handelen het hoofd te bieden aan de talloze moeilijkheden, die hij op zijn weg ontmoette. Hij heeft daarbij de voortreffelijke eigenschappen getoond van den staatsman, die met verstandig opportunisme steeds die maatregelen zoekt, welke het best passen op de gegeven situatie. Zijn succes als legeraanvoerder had hij voor een groot deel te danken gehad aan het feit, dat hij nooit te werk ging volgens een vooraf-beraamd en daarna onveranderlijk plan, maar zich met groote soepelheid voortdurend wist aan te passen bij de zich wijzigende omstandigheden. Zóó ging hij ook te werk als regereerder.

Maar in dit bijzondere karakter van zijn gezag lag tevens de zwakheid ervan. Wie zelf met revolutionair geweld de teugels van het bewind in handen genomen heeft, kan moeilijk verwachten, dat iedereen hem terstond als wettige overheid zal accepteren. Aan één stuk door hebben koningsgezinden en aanhangers der parlementaire schijf tegen zijn regering gecomplooteerd en geïntrigeerd, zoodat zijn bestuur een aanhoudende staat van beleg is geweest.

Desondanks is Cromwell er nog in geslaagd om opbouwend werk te verrichten. Hij was er zelf van overtuigd dat een militaire dictatuur, gelijk de zijne, allermint de meest geschikte regeringsvorm voor een land is, en dat zij slechts bestaansrecht kan hebben als overgangsstadium. Onverbbiddelijk trad hij op tegen alle pogingen om zijn bewind omver te werpen, maar ieder die wilde meewerken, ook al behoorde hij tot vroegere vijanden, was hem welkom. Zelfs had hij den zedelijken moed om den radicalen, half-anarchistischen verlangens van sommigen zijner geestverwanten, die de revolutie nog lang niet voltooid achtten, den kop in te drukken. Niettegenstaande alle moeilijkheden is onder zijn bestuur de rechtspraak op hooger peil gebracht, zijn handel en nijverheid door zijn bescherming herleeft, en werden opvoeding en onderwijs verbeterd. Het bewind van den Protector, zegt een zijner laatste beoordeelaars, was, afgezien van zijn dictatoriaal karakter, rechtvaardig, gematigd en wijs.

In dit alles is het religieuze gezichtspunt van overwegend belang geweest. Het beheerschte zoowel zijn buitenlandsche als zijn binnenlandsche politiek. Het nauwe bondgenootschap van alle Protestantische machten, dat hij beoogde, is niet tot stand gekomen. Maar wel is hij er in geslaagd om Engeland, welks aanzien door het halfslachtig gelaver der Stuarts sterk was gedaald, weer vooraan te plaatsen in de rij der Protestantische mogendheden.

Maar duidelijker nog komt de Puritein naar voren in de wijze, waarop hij zijn macht naar binnen uitoefende en opvatte. Deze man van staal en graniet leefde in een diep afhankelijkheidsge-

voel tegenover zijn God. Bijbel en gebed waren de bronnen van zijn kracht. De independentistische trek van zijn godsdienstige gezindheid is daarbij onmiskenbaar. Zij spreekt duidelijk uit zijn onwankelbare overtuiging, een speciaal werktuig in Gods hand te zijn tot heil van het Engelsche volk. Daarop baseerde hij zijn optreden als dictator en daaraan ontleende hij voor zichzelf het recht op de overheidsmacht. Koning en Parlement hadden, naar zijn inzicht, gefaald in de uitoefening der hun door God opgelegde taak, en hij beschouwde het als zijn roeping van Godswege, om die taak van hen over te nemen. De gevaarlijke consequenties van een dergelijke opvatting, waarin de subjectieve overtuiging van het individu richtsnoer wordt voor de bekleeding van het overheidsgezag, drongen niet tot hem door. Zij werden in zijn geval trouwens ten deele opgewogen door de keerzijde van zijn roepingsgevoel. Want terwijl hij niets moest hebben van volkssouvereiniteit of van een regeeren naar den zin van de massa, behoeftte een sterk verantwoordelijkheidsbesef hem doorgaans voor daden van willekeur en geweld. Ook in het geval van Cromwell moest de persoon van den dictator de gevaren van het stelsel ondervangen. Dit sterk gevoel van verantwoordelijkheid tegenover en afhankelijkheid van God, hield hem terug van de neiging tot zelfoverschatting en zelfverheerlijking, waartoe het bezit van onbeperkt gezag maar al te licht verleiden kan. Nooit heeft hij het volk geleid en alle demagogie was hem vreemd, maar evenmin heeft hij getracht om zichzelf, als een soort oppermensch, op een eenzaam voetstuk te plaatsen. Ook als ongekroonden koning van Engeland is de soberheid van den Puritein hem bijgebleven.

Cromwells regeringsstelsel heeft hem slechts kort overleefd. De tegenstrevende krachten waren zoo sterk, dat alleen iemand van zijn formaat ze heeft kunnen bedwingen. Zijn zoon en opvolger bleek daartoe niet in staat en weldra zijn de Stuarts in hun macht hersteld.

Toch heeft Cromwell niet te vergeefs geleefd. Maar de beteekenis die zijn optreden met name voor de verdere geschiedenis van Engeland gehad heeft, moet ik, als zooveel andere dingen die Cromwell betreffen, onbesproken laten. Het was slechts mijn bedoeling om eenigermate een overzicht te geven van het karakter en het werk van dezen merkwaardigen man, die juist in onze dagen weer actueel is geworden. Want als men, wat hij tot stand heeft gebracht, in één woord wil samenvatten, dan moet dat luiden: de dictatuur met den Bijbel. En de twee bestanddeelen van deze formule, die Cromwells beteekenis aanduidt, wijzen tevens op zijn zwakheid, en op zijn kracht.

H. SMITSKAMP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Ziele-piloten?

Eenigen tijd geleden is ergens in ons land een spreker opgetreden over „Opvoeding en Onderwijs“, (plaats en namen doen niet ter zake), van wiens referaat dit wonderlijke verslag werd gepubliceerd. Ik spatte in het verslag.

Zonder vooraf te polemiseren daarover, wat in dezen kring overbodig lijkt, gaat spr. uit van het calvinistisch standpunt. Dat houdt het midden tusschen Kant, die de macht der opvoeding overschat en Schopenhauer, die de macht der erfelijkheid overdrijft. De opvoeding moet de goede tendenzen in het kind versterken, de neutrale in de juiste richting leiden en de slechte remmen. Het eerste doel is de vorming van den rechten wil. Die gehoorzaam moet zijn aan, als plicht zien moet wat God wil. Het goede voorbeeld is hier van meer waarde dan 100 „predikatiën“ en diverse paardemiddelen. Opvoeding moet religieus karakter hebben. Niet dogmatisch in verkeerde zin. Niet het onbegrepen van buiten leeren van Psalmen of Catechismus. Maar bijbelsche figuren, vooral Christus, moeten leven voor 't kind. Door anderen kunnen zorgvuldig uitgezochte gedeelten uit Bijbel en belijdenisschriften worden van buiten geleerd. De vorming van het geweten is van het hoogste belang. Daarin hooren we Gods stem! Het geweten moet daarom rein gehouden en vrij gemaakt. Het kind moet toch zelf zijn weg gaan, zelf willen gehoorzamen, aan God in hoogste instantie. Ook bij het onderwijs moet zelfwerkzaamheid, niet het doceren, op den voorgrond staan. (Daltonstelsel.) Spr. critiseert het onderwijs, dat in doelstelling, program en methode fout gaat. Kennisvergaaren is geen vormen. Ook de opleiding der leeraren, die het bij meer gedultsoniseerd onderwijs niet gemakkelijker hebben zullen, moet verbeterd in didactisch, paedagogisch en psychologisch opzicht. Het is onverantwoordelijk, dat, zoodat het nu gaat, jonge leeraren het maar op levend materiaal leeren moeten.

Op dit referaat volgde een zeer geanimeerde bespreking, die tot middernacht duurde.

Enkele vragen aan den verslaggever! En enkele bezwaren als het verslag juist is.

Heeft de spreker werkelijk zijn calvinistisch standpunt bepaald als het-midden-houdende tusschen Kants overschatting der opvoeding en Schopenhauers overschatting van de macht der erfelijkheid?

Staat de waarheid omtrent de opvoeding dan toch werkelijk tusschen de dwalingen van twee valsche profeten in? Is zij daarmee bepaald?

Heeft spr. werkelijk de „tendenzen“ in het kind verdeeld in goede, neutrale en slechte? Welke dan te regelen zijn door den opvoeder?

Maar als het kind gehoorzaam moet zijn aan Gods wil, ware het dan niet beter om de tendenzen in het kind (waar Schrift en belijdenis niet veel goeds van zeggen) maar tendenzen te laten en de kinderen Gods Verbond en den wil Gods over de kinderen des Verbonds te leeren kennen?

Heeft spr. nu toch werkelijk het religieus karakter der opvoeding nauwkeurig omschreven met de tegenstelling: niet dogmatisch in verkeerde zin, maar bijbelsche figuren, die moeten leven? En heeft hij dan Christus ook onder die bijbelsche voorbeelden gesteld?

Is dat dan het nieuwste Calvinisme? Dat men kiezen moet tusschen dogmatiek in „verkeerde zin“ en Bijbelsche-figuren-beleven? En dat men dan van deze twee kwade dingen het laatste neemt met volle overtuiging?

Is er geen nadere bepaling van Calvinistische opvoeding te geven, die zuiver met de woorden van de Schrift en naar de meening des Geestes kan gezegd worden, zoodat men het philosophisch jargon van de Ethischen met hún „Kant“ en „Schopenhauer“ en „dogmatisch in verkeerde zin“ en „beleving van figuren“ (als Christus?) kan laten voor wat het is? Waarom spreken de Christenen van Nederland toch vaak zoo Asdodisch? Heeft de spr. nu waarlijk gezegd, dat we in het geweten „Gods stem“ hooren? 't Is vaak gezegd. Maar is het juist?

Mij lijkt het beter met Calvijn te zeggen: de goede consciëntie is niets anders dan de oprechtheid des harten en de consciëntie is het mede-weten voor het aangezicht Gods. Institutie, 3. 19. 15 en 4. 10. 3.

Ook al spraken Calvinisten misschien hier en daar van 'thooren van Gods stem in de consciëntie, hier in dit verband — waar de innerlijke beleving gesteld wordt tegenover „dogmatisch“ en 't „goede voorbeeld“ tegenover 100 „predikatiën“ en „diverse paardemiddelen“, waarmee blijkbaar de leering en de tucht bedoeld worden, die in Spr. 5 zoo zeer aangerezen worden — hier is het zeer gevaarlijk.

„Kennis-vergaaren is geen vormen“, zegt het verslag. De bedoeling is zeker, dat het versterken van goede tendenzen en het leiden der neutrale, en het remmen (!) der slechte tendenzen en hoe dat geknoei aan de „persoonlijkheid“ nog verder mag genoemd worden, niet wil weten van de leer, de wijsheid, de „predikatiën“ en vermaningen, die op grond van de waarheid van Gods Woord worden gesproken door den gezagsdrager tot het kind. Het kind wil immers „zelf“ gehoorzamen, onder „psychologische“ remming, leiding, versterking van zijn tendenzen, dus niet rechtstreeks door gebod en leer, waarvan de Schrift zoo hoo, spreekt. Het psychologisme van het ethisch-theologisch standpunt draagt hier consequenties voor de opvoeding en het onderwijs. Hier wordt het onderwijs (= waarheid-mededeelen, kennisvergaaren) uitgeschakeld. Dat is geen „vormen“ in den boven aangegeven zin.

Geen wonder dat de spr. dan jonge leeraren, die hun eerste schreden zetten op het onderwijspad, aanziet voor jongelieden, die zoo maar op jonge „levens“ worden losgelaten en die „het“ (dat pilotenwerk aan remmen en leidingen en belevingen en wilsacties in de jonge-leerlingen-ziel-waar-Gods-stem-inwendig-te-hooren-is) maar op levend materiaal moeten leeren.

Spreker critiseert „het onderwijs“.

Dat leeren is geen „vormen“.

Misschien zoekt hij weer het midden, als hij voor de consequenties van het „vormen“ schrikt — en dan zal de opvoeding weer liggen tusschen „doode leer“ en „beleven“ in.

...

Er is echter iets beters.

Dat we weer eens belijden met woord en daad in deze verwarde wereld, dat de leering en vermaning en de leer der gansche Schrift en de onderwijzing omtrent al Gods groote werken en de studie van beginselen naar het Woord voor alle terreinen des levens op beding van Gods genade werkelijk kloeke mannen en vrouwen zullen kweken. En dat dit Schriftuurlijk leeren niet hangt tusschen twee dwalingen van onzen tijd. En dat dit waarheid vertellen op alle gebied ook psychisch het meest diep kan ingrijpen in 't jonge leven. Zonder dat gedruimel van psychologiseerende leeraren die als „vormers“ gaan staan boven hun „leerlingen“.

't Is mij niet te doen om personen en vergaderingen, maar hier was een sprekend geval van een gevaarlijke „aanstekelijke“ griep onder de „calvinisten“, die ook zelfs vroeger-krachtige-mannen slap en hulpeloos maakt.

Calvinisme, dat het „Goddelijke“ zóó IN den

mensch zoekt 't beleven van 'belsche figuur' toch, op den meer, doch sy Schopenhauer mige „dogmati Gelukkig ver animeerde besp Dat is het eer

PE

In „Het Alge Cultuur“ komt door den heer P De schrijver is niet dit in de voor een goede alle factoren in

Toen ik, in Roesselaere, m die geen huis met een Prote gezen van ee college. Die te schaduwd doo „Hier rust Pr Astrid was te niet Roomsche

Eens gaf ik nimmer ontme den: als 't u b hij ontvanger hersenen insli Mijn zoonje bare lagere s school licham godsdienst-leer

Een klein onderwijzeres op straat een gebeuren. Een Een Belgisch woont, kon v zelfs niet v dochtertje na man heeft te getimmerd.

Zoodat de maakt, om R jonge vrouw, gebruik, om met het gevo der, door de logementhoud haar persoonl dringen der De R. Kerk l vrouw het le getracht, ha opsluiten.

Dit streven jaar niet wel en Protestant die er een af Dit is een v kerk altijd tr schijnselen in in overwegen n.l. vrees, zu heid, spionns

Rome is niet verstaan van d lijke berichten alle werkelijk

In „Omhoog“, de rubriek „R

Het tweede de hoopgeprie huwelijken ' Joodsche vro moest gesch joodsche ras niet-joodsch is 1935 na (Duitse Rijk en hen, die boden zijn. zuiverheid v „Ariërs“, alle meeste plaat behoeven ge laten volger Zondagsscho kent. Het be Vader, reikt van één Va

Mi vergeet om zuiverhoud ring van den zich onder Ezr schap“, doch i past de parall houding van i schap van Wo wat vandaag komt dan „bk